

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૬] ૯ એસ.સી.આર. ૬૭૩

સેન્ટર ફોર પબ્લિક લિટિગેશન

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય.

(રીટ પિટિશન (સી) નં. ૩૫૫ ઓફ ૨૦૧૧)

સપ્ટેમ્બર ૨૩, ૨૦૧૬

[ટી. એસ. ઠાકુર, સીજેઆઈ અને ડૉ. ડી.વાય. ચંદ્રચૂડ, ન્યાયમૂર્તિ]

જાહેર હિતની અરજી – રીટ પિટિશન કલમ ૩૨ હેઠળ અન્ય બાબતોની સાથે

ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (આઈએફસીઆઈ) ની કથિત વહીવટી અને નાણાકીય અનિયમિતતાઓની સ્વતંત્ર તપાસની માંગણી – નિર્ધારિત: આઈએફસીઆઈ ની કેન્દ્ર સરકાર પ્રત્યે લોન, ગ્રાન્ટ અને ગેરંટીના સંદર્ભમાં મોટી નાણાકીય જવાબદારી છે. જાહેર હિતનું મહત્વનું તત્વ એ સુનિશ્ચિત કરવામાં છે કે સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થા દ્વારા સંપૂર્ણ, નિષ્પક્ષ અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે. આવી તપાસનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણોના સંદર્ભમાં કરવામાં આવેલા ગંભીર આક્ષેપોની તપાસ કરવાનો છે. કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને કેન્દ્રીય કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયને આ કાર્યવાહીનો વિષય બનતા આક્ષેપોની યોગ્ય તપાસ સુનિશ્ચિત કરવા માટે નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા છે – કંપની ધારો, ૧૯૫૬.

ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (આઈએફસીઆઈ), જે ૧૯૪૮ ના ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા એક્ટ હેઠળ વૈધાનિક નિગમ તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું હતું, તેને ૧૯૯૩ માં તે કાયદો ૨૬ થયા બાદ કંપનીમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવ્યું હતું. ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ માં, આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક રોકાણો અને સામાન્ય રીતે ભારત સરકાર પ્રત્યે આઈએફસીઆઈ ની જવાબદારી અંગે ગંભીર અનિયમિતતાઓના આક્ષેપ કરતી અનેક ફરિયાદો મળી હતી. આ કોર્ટ સમક્ષ,

રીટ અરજદારોએ આઈએફસીઆઈ ના વ્યવસાય અને બાબતોના સંચાલનના સંબંધમાં સ્વતંત્ર તપાસ સહિત વિવિધ રાહતો માંગી હતી.

રીટ પિટિશનનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું: ૧. આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રીમાં અન્ય બાબતોની સાથે રજિસ્ટ્રાર ઓફ કંપનીઝ, દિલ્હી અને હરિયાણાનો ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ નો અહેવાલ સામેલ છે જે આઈએફસીઆઈ સામેની ફરિયાદો નોંધે છે. અહેવાલોમાં તારણો નીચે મુજબ છે: (i) જુલાઈ ૨૦૦૯ માં આઈએફસીઆઈ દ્વારા એમસીએક્સ-એસએક્સ માં ૩૫ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ભાવે ૫ ટકા સ્ટોકનું સંપાદન, જેનાથી ૧૬૮ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન થયું; (ii) બ્લુ કોસ્ટ હોટલ્સ એન્ડ રિસોર્સ લિમિટેડને આપવામાં આવેલ ૨૨૫ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન અને (iii) સત્યમ ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝ સાથેના નાણાકીય વ્યવહારો. આ પાસાઓ ઉપરાંત, અહેવાલમાં ૨,૫૦૦ કરોડ રૂપિયાના બિન-ક્વોટેડ શેરોમાં રોકાણ; વ્યવસાયના સામાન્ય અભ્યાસક્રમ સિવાય કરવામાં આવેલા રોકાણોને કારણે નુકસાન; ૨૦૦૮-૦૯, ૨૦૦૯-૧૦ અને ૨૦૧૦-૧૧ દરમિયાન અનુક્રમે ૨૭૯.૮૫ કરોડ, ૨૮૪.૬૬ કરોડ અને ૫૧૨.૮૧ કરોડ રૂપિયા સુધીના માંડી વાળવામાં આવેલ બેડ અને શંકાસ્પદ દેવા જેવી વિવિધ બાબતો સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. અહેવાલમાં આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા વિવિધ રોકાણોમાં યોગ્ય ખંતના અભાવ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે. [પેરા ૭, ૮]

૨.૧ આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રી એવી છે કે જે સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થા દ્વારા નજીકની તપાસ અને કાર્યવાહીની જરૂરિયાત ઊભી કરે છે. આ કોર્ટ સમક્ષ નાણાકીય સેવા વિભાગ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી સ્થિતિ એ છે કે એકવાર આઈએફસીઆઈ દ્વારા તેના નવા રચાયેલા બોર્ડ દ્વારા અહેવાલની તપાસ કરવામાં આવે અને તેમાં કંઈપણ અયોગ્ય કે ભૂલભરેલું ન જણાય તો તે પૂરતું રહેશે. આ મુદ્દાઓ જે ઉભા કરવામાં આવ્યા છે અને આરઓસી ના નિરીક્ષણ અહેવાલમાંથી જે ગંભીર ચિંતાઓ ઉભરી આવે છે તેને ઉકેલવા માટેની આ સંતોષકારક પદ્ધતિ નથી. આવી તપાસનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણોના સંદર્ભમાં કરવામાં આવેલા ગંભીર આક્ષેપોની તપાસ કરવાનો છે, આઈએફસીઆઈ ના બોર્ડ દ્વારા અહેવાલની તપાસ બાબતોની અને નિષ્પક્ષ તપાસ માટે પૂરતી રહેશે નહીં.

[પેરા ૧૧]

૨.૨ આઈએફસીઆઈ ની કેન્દ્ર સરકાર પ્રત્યે લોન, ગ્રાન્ટ અને ગેરંટીના સંદર્ભમાં મોટી નાણાકીય જવાબદારી છે. આઈએફસીઆઈ ની ગંભીર નાણાકીય સ્થિતિને કારણે કેન્દ્ર સરકારે કંપનીને ગંભીર નાણાકીય મુશ્કેલીમાંથી બહાર લાવવા માટે સંસાધનો ફાળવવા પડ્યા હતા. એક સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થા દ્વારા સંપૂર્ણ, નિષ્પક્ષ અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત

કરવામાં જાહેર હિતનું એક મહત્વનું તત્વ છે, જેથી જવાબદારીનું પ્રમાણ જળવાઈ રહે. જો એવું જણાય કે આઈએફસીઆઈ ના કોઈ અધિકારી અથવા કર્મચારીના આચરણને કારણે નુકસાન થયું છે, તો આવા આચરણની તપાસ થવી જોઈએ અને કાયદા અનુસાર કાર્યવાહી થવી જોઈએ. સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થાનો સમગ્ર હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે નાણાકીય ક્ષેત્રની જે એન્ટિટીનું આચરણ પ્રશ્નમાં છે તેની પાસે કાયદાનું ઉલ્લંઘન થયું છે કે કેમ અને જો થયું હોય તો કઈ કાર્યવાહી જરૂરી છે તે નક્કી કરવામાં અંતિમ કે નિર્ણાયક અવાજ ન હોય.

[પેરા ૧૧]

૩. કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને કેન્દ્રીય કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય બંનેને એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જરૂરી અને યોગ્ય છે કે આ કાર્યવાહીનો વિષય બનતા આક્ષેપોની યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવે, જેમાં આરઓસી ના ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના નિરીક્ષણ અહેવાલનો પણ સમાવેશ થાય છે. કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને કોર્પોરેટ બાબતોનું મંત્રાલય અનુક્રમે એ સુનિશ્ચિત કરશે કે બાબતના તમામ પાસાઓ તેમની સંબંધિત ડોમેન્સમાં સોંપાયેલા ક્ષેત્રોમાં સક્ષમ નિયમનકારો દ્વારા યોગ્ય રીતે જોવામાં આવે. કેન્દ્ર સરકારને આ બાબતના તમામ પાસાઓની (i) સીરિયસ ફોક્સ ઇન્વેસ્ટિગેશન ઓફિસર; (ii) રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા; અને (iii) સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (સેબી) દ્વારા યોગ્ય અને પદ્ધતિસરની તપાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો

નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. આ તપાસ પ્રક્રિયાગત નિષ્પક્ષતાના ધોરણોનું યોગ્ય પાલન કરીને હાથ ધરવામાં આવશે જેમાં આઈએફસીઆઈ ને આક્ષેપોનો જવાબ આપવાની તક મળશે. [પેરા ૧૨]

સિવિલ ઓરિજિનલ જ્યુરિસડિક્શન: રીટ પિટિશન (સી) નં. ૩૫૫ ઓફ ૨૦૧૧.

ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ.

પ્રશાંત ભૂષણ, એડવોકેટ, અરજદાર માટે.

રણજીત કુમાર, એસજી, મનિન્દર સિંહ, એએસજી, સુશ્રી વી. મોહના, વરિષ્ઠ એડવોકેટ, રંજના નારાયણ, સુશ્રી પ્રજ્ઞા બઘેલ, સુશ્રી મોવિતા, એમ. કે. મરોરિયા, અનિલ કતિયાર, અરવિંદ કુમાર શર્મા, ડી. એસ. મહેરા, એસ. એન. તરદાલ, સુશ્રી રુચિ કોહલી, સુશ્રી સુષ્મા સુરી, એડવોકેટ્સ, પ્રતિવાદીઓ માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો ડૉ. ડી. વાય. ચંદ્રચૂડ, જે. દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. ૧. સેન્ટર ફોર પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટિગેશને, ભારતની બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ આ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા ના વ્યવસાય અને બાબતોના સંચાલનના સંબંધમાં

વિવિધ રાહતો માંગી હતી. આ કાર્યવાહીમાં જે રાહતો માંગવામાં આવી છે તે છે:
(i) અતુલ કુમાર રાય, પ્રતિવાદી નં. ૪ ને મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટરના પદ પરથી દૂર કરવા; (ii) આઈએફસીઆઈ ની વહીવટી અને નાણાકીય અનિયમિતતાઓના આક્ષેપોની સ્વતંત્ર તપાસ; (iii) કેન્દ્ર સરકારને ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશનની "અસ્તિત્વ ધરાવતી જોગવાઈઓ" હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે નિર્દેશ; (iv) ટ્રાન્સફર ઓફ અંડરટેકિંગ એન્ડ રિપીલ એક્ટ, ૧૯૯૩, ખાસ કરીને ૫૨૩ ક્રોડ રૂપિયાના રોકાણને ઓપ્શનલ કન્વર્ટિબલ ડિબેન્યુર્સમાંથી ઇક્વિટીમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે તેના અધિકારોનો ઉપયોગ કરીને.

૨. ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (આઈએફસીઆઈ) ની સ્થાપના ૧૯૪૮ ના ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા એક્ટ હેઠળ વૈધાનિક નિગમ તરીકે કરવામાં આવી હતી, જે ૧૯૯૩ ના ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (ટ્રાન્સફર ઓફ અંડરટેકિંગ એન્ડ રિપીલ) એક્ટની જોગવાઈઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. ૧૯૪૮ નો એક્ટ રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને કોર્પોરેશનને કંપનીમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવ્યું હતું. સંસદમાં બિલની રજૂઆત સાથેના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનમાં જણાવાયું છે કે આઈએફસીઆઈ નું વૈધાનિક નિગમમાંથી કંપનીમાં રૂપાંતર સરકાર અને રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા પાસેથી રાહત દરે ભંડોળની ઉપલબ્ધતામાં ઘટાડો

થવાને કારણે જરૂરી બન્યું હતું. નાણાકીય ક્ષેત્રે થયેલા વિકાસના પરિણામે, આઈએફસીઆઈ માટે બજારમાંથી સંસાધનો એકત્ર કરવા જરૂરી બન્યા હતા.

૩. આઈએફસીઆઈ નો એક મુખ્ય શેરધારક ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડેવલપમેન્ટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા હતો જે સ્પર્ધાત્મક બજારની સ્થિતિમાં આવશ્યક હતો. ૨૯ કરવાના અધિનિયમના પરિણામે, કંપની ધારો ૧૯૫૬ દ્વારા સંચાલિત એક નવી કંપનીની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી, જેમાં આઈએફસીઆઈ ના સમગ્ર વ્યવસાય અને કાર્યો તેમજ તેની મિલકતો અને જવાબદારીઓ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી. આઈએફસીઆઈ ની નાણાકીય સ્થિતિ નિરાશાજનક ચિત્ર રજૂ કરતી હતી. ૩૧ માર્ચ ૨૦૦૨ ના રોજ, તેનું સંચિત નુકસાન ૧૧૦૦ કરોડ રૂપિયાથી વધુ હતું; તેની નેટવર્થ નકારાત્મક ૩૧ કરોડ રૂપિયા હતી અને નોન-પરફોર્મિંગ એસેટ્સ સત્તાવાર રીતે ૩૨ ટકા અંદાજવામાં આવી હતી.

૪. જુલાઈ ૨૦૦૨ માં મંત્રીઓનું એક જૂથ બનાવવામાં આવ્યું હતું જે તેની ભલામણોને પગલે પુનર્ગઠન પેકેજ તૈયાર કરવા માટે હતું. નવેમ્બર ૨૦૦૨ માં કેબિનેટ સમક્ષ એક નોંધ રજૂ કરવામાં આવી હતી જેમાં જણાવાયું હતું કે ૫૬ ટકા ઈકિવટી જાહેર ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ અને રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકો દ્વારા રાખવામાં આવી હતી. પુનર્ગઠન પેકેજને ૧૭ ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૫ ના રોજ કેન્દ્રીય કેબિનેટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને ૨૦૦૬-૦૭ સુધીમાં આઈએફસીઆઈ ને કુલ ૨૯૩૨.૩૧ કરોડ રૂપિયાની સહાય આપવામાં આવી હતી, જેમાંથી ૫૨૩ કરોડ રૂપિયાની રકમ ઓપ્શનલ કન્વર્ટિબલ ડિબેન્યર્સના સ્વરૂપમાં હતી.

૩૧ માર્ચ ૨૦૧૧ ના રોજ, આઈએફસીઆઈ ની કેન્દ્ર સરકાર પાસે બાકી લોન ૯૨૩ કરોડ રૂપિયા, ગ્રાન્ટ્સ-ઈન-એઈડ ૨૪૦૯.૩૧ કરોડ રૂપિયા અને બાકી ગેરંટી ૨૭૯૭.૦૬ કરોડ રૂપિયા હતી. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા પેકેજ હેઠળ, આઈએફસીઆઈ ને કુલ ૨૯૩૨.૩૧ કરોડ રૂપિયાની રકમ મુક્ત કરવામાં આવી હતી. ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ માં, કેન્દ્ર સરકારને સંસદના સભ્યો અને આઈએફસીઆઈ ના કર્મચારી સંગઠન પાસેથી અનેક ફરિયાદો મળી હતી જેમાં અમુક રોકાણોમાં ગંભીર અનિયમિતતાઓ અને સામાન્ય રીતે ભારત સરકાર પ્રત્યે આઈએફસીઆઈ ની જવાબદારી અંગે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યા હતા. અનિયમિતતાઓમાં પ્રતિવાદી નં. ૪, અતુલ કુમાર રાયને આભારી ભૂમિકા છે. પ્રતિવાદી નં. ૪ આઈએસ કેડરનો છે અને ૧ નવેમ્બર ૨૦૦૨ ના રોજ બેંકિંગ વિભાગ (બાદમાં નાણાકીય સેવા વિભાગ તરીકે ઓળખાય છે) માં ડાયરેક્ટર તરીકે જોડાયા હતા. ૭ નવેમ્બર ૨૦૦૨ ના રોજ, તેમની નિમણૂક નાણાકીય સેવા વિભાગ, નાણા મંત્રાલયમાં ડાયરેક્ટર (ઔદ્યોગિક નાણા) તરીકે કરવામાં આવી હતી, જે અન્ય બાબતોની સાથે આઈએફસીઆઈ સહિતની નાણાકીય સંસ્થાઓને લગતી કામગીરી, નીતિ અને બજેટ સંબંધિત બાબતોનું સંચાલન કરતા હતા. ૨૧ ઓગસ્ટ ૨૦૦૫ ના રોજ, તેમને આઈએફસીઆઈ ના બોર્ડમાં સરકારી ડાયરેક્ટર તરીકે નામાંકિત કરવામાં આવ્યા હતા, જે ક્ષમતામાં તેઓ સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ લેવા સુધી ચાલુ રહ્યા હતા. ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૭ માં, પ્રતિવાદી નં. ૪ એ કેડર કિલયરન્સ બાદ ૨૮ ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૭ થી અસરકારક રીતે

સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ માંગી હતી, તેમની સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ ૩૧ મે ૨૦૦૭ થી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ફરજમુક્ત થતા પહેલા પ્રતિવાદી નં. ૪ એ ૩૦ એપ્રિલ ૨૦૦૭ ની એક નોંધ સંબોધી હતી જેમાં જણાવ્યું હતું કે બોર્ડ ઓફ ડાયરેક્ટર્સે તેમને ૭ માર્ચ ૨૦૦૭ ના બોર્ડના ઠરાવ દ્વારા સંપૂર્ણ સમયના ડાયરેક્ટરનું પદ ઓફર કર્યું હતું. પદ સ્વીકારવા માટેની મંજૂરી ૧ જાન્યુઆરી ૨૦૦૭ ના રોજ આપવામાં આવી હતી, જે શરતને આધીન હતી કે તેઓ ૫ ડિસેમ્બર ૨૦૦૬ ના સીસીએસ (પેન્શન) નિયમોના નિયમ ૧૦ હેઠળની સૂચનાઓ મુજબ ફરજિયાત ઘોષણા રજૂ કરે. પ્રતિવાદી નં. ૪ એ ૩૧ માર્ચ ૨૦૦૭ ના રોજ સાદા કાગળ પર ઘોષણા રજૂ કરી હોવાનું જણાવાયું છે અને ૧ જૂન ૨૦૦૭ ના રોજ આઈએફસીઆઈ માં તેના મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટર તરીકે જોડાયા હતા.

૫. રાજ્યસભાની વિશેષાધિકાર સમિતિએ ૧૯ ઓગસ્ટ ૨૦૧૦ ના રોજ સેક્રેટરી (નાણાકીય સેવાઓ) સાથે પ્રતિવાદી નં. ૪ દ્વારા વિશેષાધિકારના ભંગની બાબતમાં અમુક મુદ્દાઓ ઉઠાવ્યા હતા. આ કાર્યવાહી શરૂ કરતી વખતે, અરજદારોએ આઈએફસીઆઈ દ્વારા વ્યવસાયના સંચાલનમાં કરવામાં આવેલી નાણાકીય ગેરરીતિઓ અને અનિયમિતતાઓમાં પ્રતિવાદી નં. ૪ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકાને પ્રકાશિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. અરજદારો દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવેલી અનિયમિતતાઓમાં નીચે મુજબનો સમાવેશ થાય છે: "(i) આઈએફસીઆઈ મેનેજમેન્ટ દ્વારા એમસીએક્સ-એસએક્સ માં

૫% હિસ્સો ૩૫ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ઘણા વધારે ભાવે ખરીદવો, જ્યારે યુનિયન બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ તે જ કંપનીના શેર ૧૦ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ભાવે હસ્તગત કર્યા હતા, જેનાથી આઈએફસીઆઈ ને ૧૬૮ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન થયું; (ii) રજિસ્ટ્રાર ઓફ કંપનીઝ, એનસીટી દિલ્હી અને હરિયાણા દ્વારા ૨૨.૪.૨૦૦૯ ના રોજ આઈએફસીઆઈ ને જારી કરવામાં આવેલી નોટિસ, જેમાં વિવિધ અનિયમિતતાઓ/આક્ષેપો, ભયાનક ભ્રષ્ટાચાર અંગે આઈએફસીઆઈ પાસેથી સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી હતી, જેમાં મેયટાસ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં સત્યમના રાજુઓના ૧૭.૪% શેરહોલ્ડિંગનું પ્રશ્નાર્થ સંપાદન સામેલ છે, તે પ્રકાશમાં આવ્યું છે કે શ્રી રામલિંગા રાજુએ સત્યમમાં અનિયમિતતાઓની કબૂલાત કરી તેના ૭૨ કલાક પહેલા જ સત્યમ અને મેયટાસના ૧૦ લાખ શેર ગીરો મૂકીને ૮૫ કરોડ રૂપિયાની લોન લીધી હતી; (iii) બ્લુ કોસ્ટ હોટલ્સ લિમિટેડને ૨૨૫ કરોડ રૂપિયાની મંજૂરી, જેનું નામ રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા ઇરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટર્સની યાદીમાં મૂકવામાં આવ્યું છે" (પેજ-ડી) આ કાર્યવાહી ૫ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૧ ના રોજ નોટિસ જારી કરતી વખતે કોર્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી. કાઉન્ટર એફિડેવિટ્સ સબમિટ કરવા માટે નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. ઓગસ્ટ ૨૦૧૩ માં, આ કોર્ટે તે નિવેદનની નોંધ લીધી જે તેની સમક્ષ કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી નં. ૪ ને ત્યારથી આઈએફસીઆઈ ના સીઈઓ અને એમડી ના પદ પરથી દૂર કરવામાં આવ્યા છે, જેના પરિણામે રાહતનો તે ભાગ નિર્ણયક બની ગયો હતો.

૬. કોર્ટે નોંધ્યું તેમ બીજી પ્રાર્થના આઈએક્સસીઆઈ માં વિવિધ વહીવટી અને નાણાકીય અનિયમિતતાઓના આક્ષેપોની તપાસ શરૂ કરવા માટેની હતી. આ કોર્ટે નોંધ્યું કે રજિસ્ટ્રાર ઓફ કંપનીઝ દ્વારા તપાસ ચાલી રહી છે. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિયંત્રણના ઉપયોગ માટેની ત્રીજી પ્રાર્થના અંગે, કોર્ટેને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ કરવામાં આવી રહ્યું છે. ૧ ઓગસ્ટ ૨૦૧૩ ના આદેશના અનુસંધાનમાં, આ કોર્ટેને ૮ માર્ચ ૨૦૧૬ ના રોજ કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયમાં કેન્દ્ર સરકાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે રજિસ્ટ્રાર ઓફ કંપનીઝ, નોઈડા દ્વારા અહેવાલ સબમિટ કરવામાં આવ્યો છે. આ અહેવાલ ત્યારથી ૨૯ જૂન ૨૦૧૬ ના રોજ ફાઈલ કરવામાં આવ્યો છે. આ કોર્ટેને સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયમાં સંયુક્ત ડાયરેક્ટરના સોગંદનામાના આધારે જાણ કરવામાં આવી હતી કે આઈએક્સસીઆઈ નું બોર્ડ "પુનર્ગઠિત કરવામાં આવી રહ્યું છે અને પ્રક્રિયાનું ઓવરહોલિંગ કરવામાં આવી રહ્યું છે". આ કોર્ટે તે મુજબ સુનાવણી સ્થગિત કરી હતી જેથી કેન્દ્ર સરકાર તેને જણાવી શકે કે શું પુનર્ગઠિત બોર્ડ ગેરવહીવટ અને નાણાકીય અનિયમિતતાઓના આક્ષેપોને જોયા છે જે ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ભલામણોમાં સંદર્ભિત હતા અને શું તેના આધારે કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી.

૭. સુનાવણી દરમિયાન, કેન્દ્ર સરકાર, આઈએક્સસીઆઈ તેમજ પ્રતિવાદી નં. ૪ વતી આ કાર્યવાહીમાં કાઉન્ટર એફિડેવિટ્સ દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

અરજદારોએ કાઉન્ટર એફિડેવિટ્સમાં સમાવિષ્ટ સામગ્રીનો જવાબ આપવાની તકનો લાભ લીધો છે. જે સામગ્રી આ કોર્ટ સમક્ષ રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવી છે તેમાં અન્ય બાબતોની સાથે સમાવેશ થાય છે: (i) કંપની ધારો ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૦૯(એ) હેઠળ ૧૦ એપ્રિલ ૨૦૧૨ ના રોજ સંયુક્ત ડાયરેક્ટર (નિરીક્ષણ) દ્વારા સબમિટ કરવામાં આવેલ નિરીક્ષણ અહેવાલની નકલ; (ii) રજિસ્ટ્રાર ઓફ કંપનીઝ, દિલ્હી અને હરિયાણાનો ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના અહેવાલની નકલ; (iii) નાણા મંત્રાલય (નાણાકીય સેવા વિભાગ) માં ભારત સરકારના સેક્રેટરી દ્વારા કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયના સેક્રેટરીને સંબોધિત ૪ જૂન ૨૦૧૩ ના પત્રની નકલ. આરઓસી નો ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ નો અહેવાલ નોંધે છે કે આઈએફસીઆઈ સામેની ફરિયાદો લોકસભા સચિવાલય (નાણા પરની સ્ટેવિંગ કમિટી) ના સંદર્ભ સાથે શરૂ થઈ હતી, જેમાં કંપનીઓની બાબતો સામેની ફરિયાદો ફોરવર્ડ કરવામાં આવી હતી. આઈએફસીઆઈ એ માહિતી આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને દિલ્હી હાઈકોર્ટમાં રીટ પિટિશન દાખલ કરીને આરઓસી ના અધિકારક્ષેત્રને પડકાર્યું હતું, તે રીટ પિટિશનના નિકાલ બાદ, આરઓસી એ ૨૦૦૯, ૨૦૧૦ અને ૨૦૧૧ માં કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયને તેના અહેવાલો સબમિટ કર્યા હતા. અહેવાલોમાં તારણો નીચે મુજબ છે: (i) જુલાઈ ૨૦૦૯ માં આઈએફસીઆઈ દ્વારા એમસીએક્સ-એસએક્સ માં ૩૫ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ભાવે ૫ ટકા સ્ટોકનું સંપાદન, જેનાથી ૧૬૮ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન થયું. અહેવાલોમાં તારણો નીચે મુજબ છે:

"જુલાઈ ૨૦૦૯ માં ટીસીઆઈએલ પાસેથી ૩૫ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ભાવે એમસીએક્સ-એસએક્સ માં ૫% હિસ્સો ખરીદવાનો મુદ્દો, જ્યારે યુનિયન બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ ૧૦ રૂપિયા પ્રતિ શેરના ભાવે હસ્તગત કર્યું હતું, જેનાથી જાહેર નાણાકીય સંસ્થા આઈએફસીઆઈ ને ૧૬૮ કરોડ રૂપિયાનું (અંદાજે) નુકસાન થયું હતું, તે કંપની સામેની ફરિયાદમાં સભ્ય સંસદ (રાજ્યસભા) શ્રી મોહમ્મદ અજીબ દ્વારા વડાપ્રધાન અને આ કચેરી સહિતના વિવિધ સત્તાવાળાઓને સંબોધિત ફરિયાદમાં ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કંપનીના ૫૪ શેરધારકો દ્વારા હસ્તાક્ષરિત ફરિયાદ સામેલ હતી. આ કચેરીએ આ કચેરીના પત્ર તારીખ ૧૩.૫.૨૦૧૧ દ્વારા આ કચેરીને મળેલી ફરિયાદની તપાસ પર વિગતવાર અહેવાલ સબમિટ કર્યો હતો. વિગતવાર તથ્યાત્મક માહિતી અને પ્રથમ દૃષ્ટિએ તારણો આ કચેરી દ્વારા ૧૩.૫.૨૦૧૧ ના અહેવાલમાં આપવામાં આવ્યા હતા. આ આક્ષેપ પ્રથમ દૃષ્ટિએ સાચો હોવાનું જણાયું હતું. માનનીય સાંસદ પાસેથી મળેલી ફરિયાદની નકલ સાથે આ કચેરીના પત્ર તારીખ ૧૩.૫.૨૦૧૧ ની નકલ તૈયાર સંદર્ભ માટે જોડાયેલ છે અને સામૂહિક રીતે એનેકચર-૧ તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે. મંત્રાલયે આ કચેરી દ્વારા ૧૩.૫.૨૦૧૧ ના કલમ ૨૩૪(બી) હેઠળના અહેવાલના આધારે મંત્રાલયના પત્ર ક્રમાંક ૩/૨૩૫/૨૦૦૯-સીએલ.II તારીખ ૧૬.૯.૨૦૧૧ દ્વારા ઉપરોક્ત કંપનીના હિસાબી પુસ્તકો અને અન્ય રેકૉર્ડ્સની કંપની ધારો, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૦૯એ હેઠળ નિરીક્ષણનો આદેશ આપ્યો હતો. નિરીક્ષણ પ્રાદેશિક ડાયરેક્ટર

(એનઆર) ની કચેરીના એક અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે તેમના અહેવાલ સાથે જોડાયેલ એનેકચર એ માં પેરા ૧૭ માં આ મુદ્દા પર તેમની ટિપ્પણીઓ આપી છે. કંપનીએ દાવો કર્યો હતો કે રૂ. ૩૫૦ કરોડ પ્રતિ શેરના પ્રીમિયમની રકમ અને ૮.૫% વાર્ષિક વ્યાજ સાથે એમસીએક્સ-એસએક્સ ના સહ-પ્રોમોટર ફાઈનાન્શિયલ ટેકનોલોજીસ (ઈન્ડિયા) લિમિટેડ (એફટીઆઈએલ) દ્વારા પરત કરવામાં આવ્યું છે, કારણ કે એમસીએક્સ ૩૧.૩.૨૦૧૧ પહેલાં આઈપીઓ બહાર પાડી શક્યું ન હતું. નિરીક્ષણ અહેવાલમાંથી તે સ્પષ્ટ નથી કે એફટીઆઈએલ એ આ રકમ કયા હેડ હેઠળ પરત કરી છે, જ્યારે રકમ એમસીએક્સ ને "શેર પ્રીમિયમ રકમ" હેડ હેઠળ ચૂકવવામાં આવી હતી જે આ રીતે પરત કરી શકાતી નથી. તે અહીં ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રાસંગિક છે કે આ કચેરીએ ૩૧.૩.૨૦૧૦ ના રોજ એફટીઆઈએલ ના બેલેન્સ શીટના એકાઉન્ટ્સની નોંધોના પેરા ૧૪ પર અહેવાલ આપ્યો છે કે એફટીઆઈએલ એ રૂ. ૨,૩૬,૮૨,૮૧,૨૫૦ રૂપિયાનો નફો મેળવ્યો છે (રૂ. ૭,૫૪,૬૮,૭૫૦ રૂપિયાના સીધા એટ્રિબ્યુટેબલ બ્રોકરેજ ખર્ચના નેટ) જ્યારે કંપનીએ ૧૦.૪.૨૦૧૦ ના તેના અહેવાલના એનેકચર એ માં પેરા ૨૪ માં ટિપ્પણીઓમાં નોંધ્યા મુજબ આઈઓ ને બ્રોકરેજની ચૂકવણી અંગે કોઈ માહિતી આપવાનો ઇનકાર કર્યો છે. આમ, આ વ્યવહાર પ્રથમ દૃષ્ટિએ યોગ્ય ખંતના અભાવનો સંકેત આપે છે અને કંપની અને તેના સભ્યો/સ્ટેકહોલ્ડર્સના હિત માટે પૂર્વગ્રહચુકત છે. (આઈડી પેજ-૧૭૨-૧૭૩)

બ્લુ કોસ્ટ હોટલ્સ અને રિસોર્સ લિમિટેડને આપવામાં આવેલ રરપ કરોડ રૂપિયાનું નુકસાન. તારણો નીચે મુજબ છે: "(એ) હોટલ મોરપેન લેબોરેટરીઝ લિમિટેડ સાથે સંકળાયેલ છે અને મોરપેનના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર શ્રી સુશીલ સુરી, તે હોટલમાં ૦.૩૭% હિસ્સો ધરાવે છે અને મોરપેન લેબોરેટરીઝ લિમિટેડના ચેરમેન અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટર પણ છે, જેમના સામે મંત્રાલય અંદાજે ૮૫,૦૦૦ ડિપોઝિટર્સને થાપણો અને વ્યાજની ચુકવણીમાં ડિફોલ્ટને કારણે કોર્ટ કેસમાં સામેલ છે. બીસીએચ અને તેની પેટાકંપનીઓમાંના અમુક ડિરેક્ટરો મોરપેન ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝમાં ડિરેક્ટરો છે અથવા તેમના નજીકના સંબંધીઓ મોરપેન ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝના ડિરેક્ટરો છે. તે અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો કે આઈએફસીઆઈ લિમિટેડ પાસેથી મેળવેલ ૧૫૦ કરોડ રૂપિયાની ટર્મ લોન પ્રથમ દૃષ્ટિએ, તેના અસ્તિત્વમાં રહેલા લેણદારોને ૭૨.૪૯ કરોડ રૂપિયાની સુરક્ષિત ટર્મ લોનની ચુકવણી માટે અને બીસીએચ ની પેટાકંપની એટલે કે સિલ્વર રિસોર્ટ હોટલ ઈન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (એસઆરએચ) માં ૮૫ કરોડ રૂપિયાના વધુ રોકાણ માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવી હતી. આઈએફસીઆઈ એસઆરએચ માં પણ મુખ્ય શેરધારક છે. તે વધુમાં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો કે આવી તપાસના આધારે આઈએફસીઆઈ નો દાવો કે એનબીએફસી હોવાને કારણે લોન કંપનીના વ્યાવસાયિક ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં રાખીને આપવામાં આવે છે તે પ્રથમ દૃષ્ટિએ ખોટો અને ભ્રામક છે, ખાસ કરીને એ હકીકતને

ધ્યાનમાં લેતા કે આઈએફસીઆઈ એ બીસીએચ ની નવી સંસ્થાપિત (૨૦૧૦ માં સંસ્થાપિત) પેટાકંપની એટલે કે એસઆરએચ માં ૮૫ કરોડ રૂપિયાનું રોકાણ કર્યું હતું. તે પછી નોંધવામાં આવ્યું હતું કે આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલી લોન/રોકાણોને પગલે પાછલા વર્ષના શેરહોલ્ડિંગની સરખામણીમાં નાણાકીય વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ માં બીસીએચ માં પ્રમોટરો અને ગ્રુપ શેરહોલ્ડિંગમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો હતો. આ કચેરીએ અહેવાલ આપ્યો હતો કે આ તે કિસ્સાઓમાંથી એક છે જે દર્શાવે છે કે આઈએફસીઆઈ નો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય એનબીએફસી દ્વારા લોનના બહાના હેઠળ રિયલ એસ્ટેટ અથવા સહાયક વ્યવસાયમાં ભંડોળ વાળવાનો છે. આ મુદ્દા પર આ કચેરીને ૨૭.૩.૨૦૧૦ ના રોજ ઓલ ઈન્ડિયા ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન એમ્પ્લોઈઝ આસિસ્ટન્સ તરફથી ફરિયાદ મળી હતી અને તે મુજબ મંત્રાલયને અહેવાલ ક્રમાંક ૫/૩૬૭/૨૦૦૯/ટીસી/સીઓએમપી/૭૧૯ તારીખ ૧૬.૪.૨૦૧૦ મોકલવામાં આવ્યો હતો. આમ, આ કચેરીએ પ્રાથમિક રીતે શોધી કાઢ્યું હતું કે આઈએફસીઆઈ એ ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટર્સને લોન આપી હતી... (સી) જોકે આ કચેરી પુનરોચ્ચાર કરે છે કે બીસીએચ ને લોન પૂરતી યોગ્ય ખંતના આધારે ન હતી અને લોનની મંજૂરી તેમજ મંજૂર લોનના ઉપયોગ પર વ્યાવસાયિક સમજણનો અભાવ હતો અને તેને પ્રથમ દષ્ટિએ એનબીએફસી દ્વારા લોન તરીકે કહી શકાય નહીં જેનો હેતુ ઔદ્યોગિક માળખાગત સુવિધાઓ માટે નાણાં પૂરા પાડવાનો છે, ખાસ કરીને મોરપેન ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝના ડિરેક્ટરો અને

પ્રમોટરોના ટ્રેક રેકૉર્ડ અને બીસીએચ દ્વારા ભંડોળના વધુ ડાયવર્ઝનને ધ્યાનમાં લેતા. (આઈડી પેજ-૧૭૩-૧૭૫)

સત્યમ ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝ સાથે નાણાકીય વ્યવહારો. તારણો નીચે મુજબ છે:
"(એ) સત્યમ ગ્રુપને લોનનો આ મુદ્દો પણ ઉપરોક્ત સંદર્ભિત ફરિયાદમાં "રાજુએ આઈએફસીઆઈ માં પણ ખાડો ખોદ્યો" શીર્ષક હેઠળ ફરિયાદી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. માનનીય સાંસદે સમાચારપત્રમાં પ્રકાશિત થયેલ એક સમાચારનો સંદર્ભ આપ્યો હતો જેમાં અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો કે "સત્યમ કોમ્પ્યુટરના સ્થાપક શ્રી રામલિંગા રાજુએ ગુનાની કબૂલાત કરી તેના ૭૨ કલાક પહેલા જ તેમણે સત્યમના ૧૦ લાખ શેર અને માયટાસ અને નાગલ્લોર ગામમાં સ્થિત ૭૨ એકર જમીન ગીરો મૂકીને જાહેર ક્ષેત્રના ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઈનાન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા ની નાણાકીય બાબતોમાં ખાડો ખોદ્યો હતો....." આ કચેરીએ લોકસભા સચિવાલય (નાણા પરની સ્ટેનિંગ કમિટી) પાસેથી મળેલા સંદર્ભના આધારે આ કચેરી દ્વારા જારી કરાયેલ કલમ ૩૨૪(૧) હેઠળના આદેશના જવાબમાં કંપનીના સ્વીકારનો સંદર્ભ આપીને આ કચેરીના ૧૩.૫.૨૦૧૧ ના અહેવાલના પેરા ૮(એફ) દ્વારા આ મુદ્દા પર વિગતવાર અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં કંપનીએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે "માયટાસ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર લિમિટેડની અમુક કંપનીઓને" મંજૂર કરેલી લોન માટે સુરક્ષા તરીકે માયટાસ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર લિમિટેડના ૧૭.૪૫ લાખ શેરની

સિક્યોરિટીઝ ધરાવે છે પરંતુ આવા 'અમુક કંપનીઓના' નામ જાહેર કર્યા નથી. આઈએફસીઆઈ એ આ કચેરી દ્વારા બોલાવવામાં આવેલી માહિતી આપવાનો સ્પષ્ટપણે ઇનકાર કર્યો હતો, આ દલીલ પર કે આરઓસી પાસે પ્રમોટરો દ્વારા ગીરો મૂકવામાં આવેલા સંચિત શેરની માહિતી અને સત્યમ દ્વારા આપવામાં આવેલી લોનની યાદી આપવા માટે નિર્દેશો પસાર કરવાનું કોઈ કારણ નથી. (બી) આઈઓ એ ૧૦.૪.૨૦૧૨ ના તેના અહેવાલના એનેક્ચર એ માં પેરા ૨૩ મુજબ આ મુદ્દા પર તેમના તારણો આપ્યા છે. (આઈડી પેજ-૧૭૫).

૮. આ પાસાઓ ઉપરાંત, અહેવાલમાં ૨,૫૦૦ કરોડ રૂપિયાના બિન-ક્વોટેડ શેરોમાં રોકાણ; વ્યવસાયના સામાન્ય અભ્યાસક્રમ સિવાય કરવામાં આવેલા રોકાણોને કારણે નુકસાન; ૨૦૦૮-૦૯, ૨૦૦૯-૧૦ અને ૨૦૧૦-૧૧ દરમિયાન અનુક્રમે ૨૭૯.૮૫ કરોડ, ૨૮૪.૬૬ કરોડ અને ૫૧૨.૮૧ કરોડ રૂપિયા સુધીના માંડી વાળવામાં આવેલ બેડ અને શંકાસ્પદ દેવા જેવી વિવિધ બાબતો સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. અહેવાલમાં આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા વિવિધ રોકાણોમાં યોગ્ય ખંતના અભાવ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે. અહેવાલને પગલે, એવું લાગે છે કે કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય દ્વારા ૧૩ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૩ ના રોજ નાણા મંત્રાલય (નાણાકીય સેવા વિભાગ) ને એક સંદેશાવ્યવહાર સંબોધવામાં આવ્યો હતો, જેના જવાબમાં ૪ જૂન ૨૦૧૩ ના પત્ર દ્વારા નાણા મંત્રાલયના સેક્રેટરીએ કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયના

સેક્રેટરીને જાણ કરી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૪ એ રાજીનામું સબમિટ કર્યું છે જે ૩૧ મે ૨૦૧૩ થી સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું. પત્રમાં જણાવાયું હતું કે કેન્દ્ર સરકાર આઈએફસીઆઈ ના સમગ્ર બોર્ડને ઓવરહોલ અને પુનર્ગઠિત કરવાની પ્રક્રિયામાં છે જે ટૂંક સમયમાં પૂર્ણ થવાની અપેક્ષા હતી. પત્રમાં જણાવાયું હતું કે જો આક્ષેપોની તપાસ આઈએફસીઆઈ ના પુનર્ગઠિત બોર્ડ દ્વારા નિષ્પક્ષ રીતે કરવામાં આવે તો તે યોગ્ય રહેશે.

૯. ૧૩ જુલાઈ ૨૦૧૬ ના રોજ કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયમાં કેન્દ્ર સરકાર વતી આ કાર્યવાહીમાં એક સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, તેમાં કોર્ટ સમક્ષ જણાવવામાં આવ્યું છે કે અહેવાલ ૨૭ જૂન ૨૦૧૩ ના રોજ આઈએફસીઆઈ ને ફોરવર્ડ કરવામાં આવ્યો હતો. અહેવાલ આઈએફસીઆઈ ના પુનર્ગઠિત બોર્ડ સમક્ષ ૩૦ જુલાઈ ૨૦૧૩ અને ૧૨ નવેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ અને અગાઉ ૧૧ ડિસેમ્બર ૨૦૧૨ ના રોજ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ૧૨ નવેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ આઈએફસીઆઈ ના બોર્ડમાં ૧૩ સભ્યો હતા. પુનર્ગઠિત બોર્ડમાં ૮ સભ્યો હતા, જેમાંથી ૨ પાછલા બોર્ડમાં હતા. પુનર્ગઠિત બોર્ડે અહેવાલની તપાસ કરી. નાણા મંત્રાલય વતી સબમિટ કરવામાં આવેલા સોગંદનામામાં આઈએફસીઆઈ ના બોર્ડની અવલોકનોનો નીચે મુજબનો સારાંશ છે: "(૯) આઈએફસીઆઈ લિમિટેડનો જવાબ અન્ય બાબતોની સાથે શેર ખરીદીમાં કોઈ નુકસાન ન હોવાનું સૂચવે છે; જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં દેવાની વસૂલાત કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી; વ્યક્તિગત ગેરંટી અને શેર ગીરો સાથે

મૂલ્યાંકન પછી કરવામાં આવેલ બિન-સૂચિબદ્ધ ઇકિવટીમાં રોકાણ; એનપીએ, જ્યાં પણ ઉદ્ભવે છે તે સંપૂર્ણપણે પૂરી પાડવામાં આવી હતી અને ડિબેન્યર્સમાં રોકાણ યોગ્ય ખંત પછી કરવામાં આવ્યું હતું, કેટલાક કિસ્સાઓમાં ચાલુ કાર્યવાહી સાથે. (આઈડી પેજ- ૨-૩)

૧૦. વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે, કંપની ધારો ૧૯૫૬ ની જોગવાઈઓના ઉદ્બંધન પર અહેવાલમાં તારણો પર ધ્યાન દોરતી વખતે જણાવ્યું હતું કે જ્યાં ઉદ્બંધન એવા સ્વરૂપના છે જે કમ્પાઉન્ડ કરી શકાય તેવા છે, ત્યાં કંપની લો બોર્ડ દ્વારા ૨૭ ઓગસ્ટ ૨૦૧૩, ૨૫ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ ના રોજ પાંચ કેસોમાં કમ્પાઉન્ડિંગના આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. અન્ય કેસોમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે કાર્યવાહી પડતી મૂકવામાં આવી છે. સોલિસિટર જનરલ રજૂ કરે છે કે પ્રતિવાદી નં. ૪ ને સીઈઓ અને એમડી તરીકે દૂર કરવાની પ્રાર્થના ટકશે નહીં કારણ કે તે દરમિયાન તેમણે પદ પરથી રાજીનામું આપ્યું છે.

૧૧. ઓસીડી ના ઇકિવટીમાં રૂપાંતર માટેના વિકલ્પની ક્વાયટ અંગે, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આ સંદર્ભમાં યોગ્ય પગલાં લેવામાં આવ્યા છે, આરઓસી દ્વારા ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના રોજ સબમિટ કરવામાં આવેલા અહેવાલમાં નીચે મુજબનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે: "(સી) કેન્દ્ર સરકારને ઇકિવટી શેરોની ફાળવણી:- કંપનીએ રૂ. ૪૦૦ કરોડની ૪૦ કરોડ ઇકિવટી શેરના રૂ. ૧૦/- લેખે ફાળવણી માટે ગત ૩૧.૧૦.૨૦૧૨ ના રોજ એસઆરએન નં. એસ૧૫૩૫૩૫૬૮ સાથે ફોર્મ નં. ૨ ફાઈલ કર્યું છે. ભારત

સરકાર, નાણા મંત્રાલય, નાણાકીય સેવા વિભાગ, જીવન દીપ બિલ્ડિંગ, સંસદ માર્ગ, દિલ્હી- ૧૧૦ ૦૦૧ ને ૧૭.૧૦.૨૦૧૨ ના રોજ ભારત સરકાર દ્વારા ધરાવતા ૪૦૦ કરોડ રૂપિયાના ઓપ્શનલી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર્સના રૂપાંતર પર રૂ. ૪૦૦ કરોડના ૪૦ કરોડ ઇક્વિટી શેરના રૂ. ૧૦/- ના સમકક્ષ ભાવે હાલના ઇક્વિટી શેર સાથે પારિ-પાસુ રેલ્લિંગમાં. કંપનીએ ૧૭.૧૦.૨૦૧૨ ના રોજ યોજાયેલી ડિરેક્ટર્સની સમિતિની બેઠકના મિનિટ્સની નકલ અને ૨૩.૯.૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી કંપનીની ૯મી એજુએમ ની મિનિટ્સની નકલ પણ સામેલ કરી છે (નકલો સામૂહિક રીતે એનેક્ચર ૯ તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે). કંપનીએ ૧.૧.૨૦૧૩ ના રોજ એસઆરએન નં. એસ૧૯૭૩૫૧૭૪ સાથે બીજું ફોર્મ ૨ ફાઇલ કર્યું છે, જેમાં ૫૨૩ કરોડ રૂપિયાના ૫૨.૩૦ કરોડ ઇક્વિટી શેરના રૂ. ૧૦/- લેખે ફાળવણી કરવામાં આવી છે. ભારત સરકાર, નાણા મંત્રાલય, નાણાકીય સેવા વિભાગ, જીવન દીપ બિલ્ડિંગ, સંસદ માર્ગ, દિલ્હી- ૧૧૦ ૦૦૧ ને ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ ભારત સરકાર દ્વારા ધરાવતા ૫૨૩ કરોડ રૂપિયાના ઓપ્શનલી કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર્સના રૂપાંતર પર ૫૨.૩૦ કરોડ ઇક્વિટી શેરના રૂ. ૧૦/- ની ફેસ વેલ્યુ ધરાવતા હાલના ઇક્વિટી શેર સાથે પારિ-પાસુ રેલ્લિંગમાં. (આઈડી પેજ- ૧૮૬-૧૮૭)

૧૨. સુનાવણી દરમિયાન આ કોર્ટ સમક્ષ જે સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી છે તે એવી છે જે અમારા મતે, સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થા દ્વારા નજીકની તપાસ અને

કાર્યવાહીની જરૂરિયાત ઊભી કરે છે. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સિલે હકીકતમાં આ કાર્યવાહીના સમર્થનમાં સબમિટ કર્યું છે કે નિરીક્ષણ માટે આઈએફસીઆઈ દ્વારા રજૂ કરાયેલ જવાબ અને આરઓસી ના અહેવાલ પર આધાર રાખવો તે પર્યાપ્ત કે પૂરતું રહેશે નહીં. જેમ આપણે અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ આરઓસી નો અહેવાલ મળ્યા બાદ, કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયે આરઓસી ના ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના નિરીક્ષણ અહેવાલના જવાબ માટે વિનંતી કરી હતી. નાણાકીય સેવા વિભાગે અહેવાલ આઈએફસીઆઈ ને ફોરવર્ડ કર્યો હતો. આઈએફસીઆઈ બોર્ડે અહેવાલ પર વિચાર કર્યો અને નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે મૂળભૂત રીતે કોઈ અનિયમિતતાઓ નથી. નાણાકીય સેવા વિભાગ દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ અપનાવવામાં આવેલી સ્થિતિ એ છે કે એકવાર આઈએફસીઆઈ દ્વારા તેના નવા રચાયેલા બોર્ડ દ્વારા કંઈપણ અયોગ્ય કે ભૂલભરેલું ન મળ્યા બાદ તે પૂરતું રહેશે. આ અમારા મતે, જે મુદ્દાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા છે અને આરઓસી ના નિરીક્ષણ અહેવાલમાંથી જે ગંભીર ચિંતાઓ ઉભરી આવે છે તેને ઉકેલવા માટેની સંતોષકારક પદ્ધતિ નથી. તે હવે ઉભરી આવ્યું છે તેમ, આવી તપાસનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ આઈએફસીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણોના સંદર્ભમાં કરવામાં આવેલા ગંભીર આક્ષેપોની તપાસ કરવાનો છે અને ખાસ કરીને તેના ભૂતપૂર્વ સીઈઓ અને એમડી ની ભૂમિકાના સંદર્ભમાં, આઈએફસીઆઈ ના બોર્ડ દ્વારા અહેવાલની તપાસ બાબતોની અને નિષ્પક્ષ તપાસ માટે પૂરતી રહેશે નહીં. આઈએફસીઆઈ ની કેન્દ્ર સરકાર પ્રત્યે લોન,

ગ્રાન્ટ અને ગેરંટીના સંદર્ભમાં મોટી નાણાકીય જવાબદારી છે. આઈએફસીઆઈ ની ગંભીર નાણાકીય સ્થિતિને કારણે કેન્દ્ર સરકારે કંપનીને ગંભીર નાણાકીય મુશ્કેલીમાંથી બહાર લાવવા માટે સંસાધનો ફાળવવા પડ્યા હતા. એક સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થા દ્વારા સંપૂર્ણ, નિષ્પક્ષ અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવામાં જાહેર હિતનું એક મહત્વનું તત્વ છે, જેથી જવાબદારીનું પ્રમાણ જળવાઈ રહે. જો એવું જણાય કે આઈએફસીઆઈ ના કોઈ અધિકારી અથવા કર્મચારીના આચરણને કારણે નુકસાન થયું છે, તો આવા આચરણની તપાસ થવી જોઈએ અને કાયદા અનુસાર કાર્યવાહી થવી જોઈએ. સ્વતંત્ર નિયમનકારી સંસ્થાનો સમગ્ર હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે નાણાકીય ક્ષેત્રની જે એન્ટિટીનું આચરણ પ્રશ્નમાં છે તેની પાસે કાયદાનું ઉલ્લંઘન થયું છે કે કેમ અને જો થયું હોય તો કઈ કાર્યવાહી જરૂરી છે તે નક્કી કરવામાં અંતિમ કે નિર્ણાયક અવાજ ન હોય. હકીકતમાં, અમે આ તબક્કે નોંધી શકીએ છીએ કે નાણા મંત્રાલય (નાણાકીય સેવા વિભાગ) વતી આ કાર્યવાહીમાં જે સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, તે ખાસ કરીને એ હકીકત તરફ ધ્યાન દોરે છે કે આઈએફસીઆઈ, જાહેર નાણાકીય સંસ્થા અને એનબીએફસી હોવાને કારણે, સ્ટોક એક્સચેન્જો સાથે સૂચિબદ્ધ હોવાથી વિવિધ એજન્સીઓના નિયમનકારી દાયરામાં આવે છે. કેન્દ્ર સરકારનું સોગંદનામું જણાવે છે કે: "(૮). એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે આઈએફસીઆઈ એક પબ્લિક લિમિટેડ કંપની છે અને કંપની ધારો, ૧૯૫૬ ની કલમ ૪(એ) હેઠળ જાહેર નાણાકીય સંસ્થા તરીકે

સૂચિત છે, તે સિસ્ટમિકલી ઇમ્પોર્ટન્ટ એનબીએફ્સી તરીકે પણ નોંધાયેલ છે અને સ્ટોક એક્સચેન્જો સાથે સૂચિબદ્ધ છે. જેમ કે તે કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય, આરબીઆઈ, સેબી, એનએસઈ અને બીએસઈ ના નિયમનકારી દાયરામાં આવે છે. તેથી, નાણાકીય અનિયમિતતાઓની તપાસ, જો કોઈ હોય તો, સંબંધિત નિયમનકારી એજન્સીઓ દ્વારા આદેશ આપી શકાય છે. (આઈડી પેજ- ૩૧૩)

૧૩. નિષ્પક્ષતામાં, આપણે એ પણ નોંધવું જોઈએ કે સોલિસિટર જનરલે સ્પર્ધક નિયમનકાર દ્વારા વધુ સ્વતંત્ર તપાસની જરૂર હોય તેવા નિર્દેશનો વિરોધ કર્યો નથી. બાબતને ધ્યાનમાં લેતા અને ઉપરોક્ત કારણોસર અમે તે મત ધરાવીએ છીએ કે કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને કેન્દ્રીય કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય બંનેને એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જરૂરી અને યોગ્ય છે કે આ કાર્યવાહીનો વિષય બનતા આક્ષેપોની યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવે, જેમ કે આ ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં વર્ણવેલ છે, જેમાં આરઓસી ના ૮ જાન્યુઆરી ૨૦૧૩ ના નિરીક્ષણ અહેવાલના આધારે પણ સમાવેશ થાય છે. કેન્દ્રીય નાણા મંત્રાલય અને કોર્પોરેટ બાબતોનું મંત્રાલય અનુક્રમે એ સુનિશ્ચિત કરશે કે બાબતના તમામ પાસાઓ તેમની સંબંધિત ડોમેન્સમાં સોંપાયેલા ક્ષેત્રોમાં સક્ષમ નિયમનકારો દ્વારા યોગ્ય રીતે જોવામાં આવે. કેન્દ્ર સરકારને આ બાબતના તમામ પાસાઓની (i) સીરિયસ ફોક્સ ઇન્વેસ્ટિગેશન ઓફિસર; (ii) રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા; અને (iii) સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ

ઓફ ઈન્ડિયા (સેબી) દ્વારા યોગ્ય અને પદ્ધતિસરની તપાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. તપાસ, તે કહેવાની જરૂર નથી કે પ્રક્રિયાગત નિષ્પક્ષતાના ધોરણોનું યોગ્ય પાલન કરીને હાથ ધરવામાં આવશે જેમાં આઈએફસીઆઈ ને આક્ષેપોનો જવાબ આપવાની તક મળશે. આ કવાયત આ ચુકાદાની નકલ મળ્યાના એક મહિનાથી વધુ સમય પછી શરૂ કરવામાં આવશે નહીં અને ત્યારબાદ ચાર મહિનાના સમયગાળાની અંદર પૂર્ણ કરવામાં આવશે. સંબંધિત એજન્સીઓના અહેવાલો મળ્યા બાદ, કેન્દ્ર સરકાર કાયદાનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા માટે શું કાર્યવાહી જરૂરી છે તે ઝડપથી નક્કી કરશે.

૧૪. રીટ પિટિશન તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવશે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

દિવ્યા પાંડે રીટ પિટિશનનો નિકાલ.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.